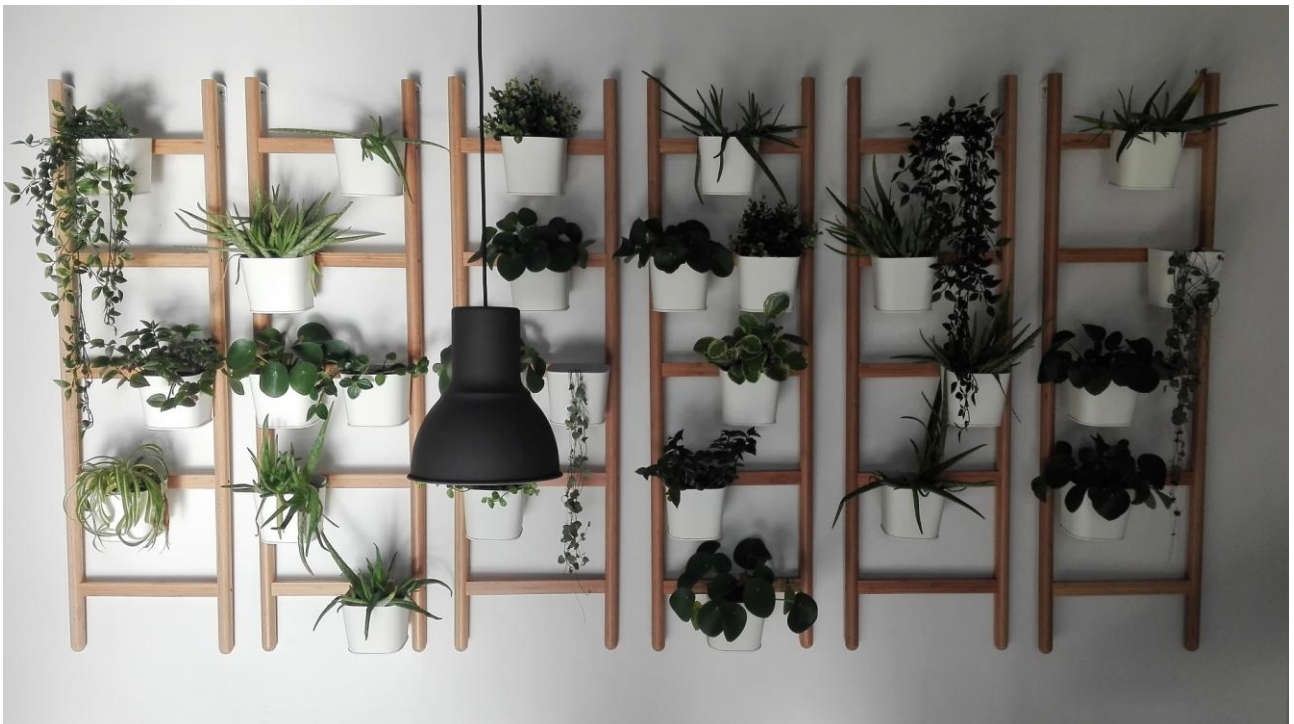

”Nuori romani, luotatko poliisiin?”

– Suomen romaninuorten kokemuksia kohtaamisesta poliisin kanssa

Kaisla Kulmanen 2018

**Suomen Romaniyhdistys ry
Au mensa III – Tule mukaan! –projekti**

SISÄLLYS

- 1. Johdanto**
- 2. Kuukauden teema kertoo romaninuorten näkemyksistä**
- 3. Poliisikyselyn tutkimuskysymykset ja niihin vastaaminen**
- 4. Yksittäisten tutkimuskysymysten purku**
 - 4.1 Jos olet ollut tekemisissä poliisin kanssa, minkälaisia tilanteita nämä ovat olleet?**
 - 4.2 Onko sinua kohdeltu mielestäsi oikeudenmukaisesti?**
 - 4.3 Koetko luottavasi poliisiin? Jos et, niin miksi?**
 - 4.4 Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen, jos joudut rikoksen uhriksi. Jos et, niin miksi?**
 - 4.5 Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen, jos joudut syrjinnän kohteeksi? Jos et, niin miksi?**
 - 4.6 Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen, jos joudut vihapuheen kohteeksi? Jos et, niin miksi?**
 - 4.7 Miten poliisin toimintaa voisi mielestäsi kehittää?**
 - 4.8 Olisitko halukas tapaamaan ja keskustelemaan poliisin kanssa rakentavasti jos siihen olisi mahdollisuus?**
- 5. Johtopäätökset**
- 6. Pohdinta**

Lähteet

Liitteet: Kyselylomake

1. Johdanto

Romaneiden kohtaama syrjintä suomalaisessa yhteiskunnassa on viimeisen vuoden aikana noussut esille mediassa aiempaa enemmän. Monen romanin mielestä syrjintää heitä kohtaan on Suomessa esiintynyt aina, mutta nyt ovat romanit itse ryhtyneet nostamaan aihetta enemmän esille.

Romaniväestöä on asunut Suomessa jo yli 500 vuotta. Nykyisin Suomen romaneita on Suomessa arviolta noin 10 000 ja Ruotsissa noin 3000. Suomen romaneilla on vahva identiteetti sekä suomalaisina että romaneina. Suomessa romaniväestön koulutustuneisuus ja työllisyys on keskimäärin heikompaa kuin pääväestön keskuudessa. Tämän voi nähdä johtuvan muun muassa romanien koulutushistorian lyhydestä sekä työmarkkinoilla tapahtuvasta syrjinnästä. Suomen romaniväestön tie koulutukseen avautui kiertävän elämäntyylin päätyttyä 1980-luvun puolivälissä pysyvän asumisen myötä.

Suomen Romaniyhdistys ry:n Au mensa III – Tule mukaan! -nuorisoprojekti sekä Romaninuorten neuvosto toteuttivat vuoden 2018 kevään aikana romaninuorille suunnatun, Kaisla Kulmasen ideoiman Kuukauden teema – projektin. Tällä projektilla on ollut joka kuukaudella oma yhteiskunnallinen teemansa, josta on kerätty mielipiteitä ja näkemyksiä romaninuorilta. Au mensa -projektin tavoitteena on tuoda romaninuorten näkemyksiä esiin sekä lisätä romaninuorten yhteiskunnallista osallisuutta. Kuukauden teemat ovat olleet: 1) mitä yhteistä romaneilla ja valtaväestöllä on, 2) politiikka, 3) ennakkoluulot, 4) poliisi, 5) ihmisoikeudet sekä 6) taide ja kulttuuri. Romaninuorten mielipiteitä on kerätty nimettömillä kyselyillä helmikuun 2018 alusta lähtien.

Projektin idea on, että joka kuukauden lopuksi kaikki vastaukset kootaan yhteen viestiksi, joka julkaistaan romaninuorten blogissa ja sosiaalisessa mediassa. Tavoitteena on saada romaninuria osallisiksi keskusteluun yhteiskunnallisista teemoista ja heidän ääntään kuuluviin. Projektin toiveena on myös vähentää pääväestön ennakkoluuloja julkisten viestien avulla. Tavoite on saada kyselyihin mukaan nuorten mielipiteitä eri puolilta Suomea. Pyrkimyksenä on myös lisätä projektiin valtakunnallisuutta levittämällä kyselyä eri kaupunkien romanikentän työntekijöiden välityksellä paikallisille nuorille.

Kuukauden teema -kyselyissä on aina alle kymmenen kysymystä jokaisesta aiheesta, jotta kysely pysyisi ytimekkäänä ja motivoisi nuoria vastaamaan. Vastausaikaa on ollut kuukausi per kysely. Kyselyt on suunnattu kaikille 15-35 -vuotiaille romaneille ja ne julkaistaan Au mensan sosiaalisen median kanavilla. Kyselyjen vastaukset annetaan nimettöminä ja niitä käsitellään luottamuksellisesti. Vastauksista ei voida tunnistaa yksilöitä.

Nimettömän kyselyn idea lähti siitä, että romaninuorilla on paljon mielipiteitä, joita heillä ei joko kulttuurisyyistä tai sopivan väylän puutteesta ole mahdollisuutta tuoda esiin. Moni nuori on myös kertonut pelkäävänsä romaniyhteisöltä tulevaa arvostelua, joten monesta asiasta on vain helpompi olla hiljaa. Tästä syntyi ajatus nimettömistä kyselyistä, joissa nuoren ei tarvitsisi pelätä kannanottamista, eivätkä mielipiteet henkilöityisi. Nimetön kyselymuoto ja

vastausten julkaisu koosteena on mahdollistanut yleisen keskustelun projektin teemoista ilman yksilön leimautumista.

Huhtikuun kysely ”Nuori romani, luotatko poliisiin?”, keräsi eniten vastauksia. Tähän Poliisi-teemaiseen kyselyyn vastasi jopa 180 nuorta. Aineisto herättää paljon ajatuksia ja sisällöltään se antaa uutta tietoa siitä, miten romaninuoret kokevat erilaiset kohtaamiset poliisin kanssa. Romaninuorten luottamus poliisiin on aineistosta päätellen hyvin heikkoa, ja poliisin harjoittama syrjintä ja nuorten kokemus eriarvoisesta kohtelusta romanitaustansa vuoksi toistuu vastaus vastaukselta. Koska aineisto on runsas, ja aihe niin tärkeä, päätettiin tästä tehdä blogitekstiä laajempi julkinen raportti. Kaikki Kuukauden teema – kyselyt sekä Poliisikyselyn aineistosta tämän raportin on laatinut Kaisla Kulmanen. Raportin julkaisun tavoitteena on saavuttaa aiheelle sekä huomiota että rakentaa yhteistyötä romanien sekä Poliisihallituksen, poliisilaitosten ja Poliisiammattikorkeakoulun välillä.

Vaikka aineistosta esiin nousseista romaninuorten syrjintäkokemuksista ei voi olla iloinen, on hyvä, että niin monet romaninuoret ovat luottaneet ja uskaltaneet kertoa arkaluontoisetkin kokemuksensa vastaamalla kyselyyn. Au mensa III -projekti kiittää kaikkia kyselyyn vastanneita romaninuuoria.

2. Kuukauden teema kertoo romaninuorten näkemyksistä

Suomen Romaniyhdistys ry:n hallinnoima Au mensa III – Tule mukaan! -nuorisoprojekti sekä Romaninuorten neuvosto ovat toteuttaneet vuoden 2018 alusta romaninuurille suunnatun Kuukauden teema -projektin. Kuten edellä on todettu, alkuvuoden 2018 teemat olivat: mitä yhteistä romaneilla ja valtaväestöllä on, politiikka, ennakkoluulot, poliisi, ihmisoikeudet sekä taide ja kulttuuri. Syys- ja lokakuun teemana ovat viharikokset. Kyselyt on suunnattu kaikille 15-35 -vuotiaille romaneille, ja ne toteutetaan Au mensa III -projektin verkkosivuilla kyselynetti -kyselynä. Kyselyyn vastataan nimettömänä, ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Tämä julkaisu keskittyy huhtikuussa 2018 järjestetyn poliisi -teeman aineistoon. Kyselylomake on raportin liitteenä.

3. Poliisikyselyn tutkimuskysymykset ja niihin vastaaminen

Kyselyssä tiedusteltiin, millaisissa tilanteissa romaninuoret ovat olleet tekemisissä poliisin kanssa, ovatko romaninuoret kokeneet poliisin toiminnan oikeudenmukaisena ja kokevatko romaninuoret luottavansa poliisiin. Edelleen kysyttiin, tekisivätkö romaninuoret rikosilmoituksen, jos joutuisivat rikoksen, syrjinnän tai vihapuheen kohteeksi. Vielä pyydettiin ottamaan kantaa poliisitoiminnan kehittämiseen ja siihen, olisivatko nuoret halukkaita rakentamaan keskusteluun poliisin kanssa. Jäljempänä vastaukset käydään tarkemmin läpi kysymys kerrallaan.

Kyselyyn saatiin yhteensä 180 vastausta. Vastaajista kertoi olevansa naisia 73 prosenttia (132) ja miehiä 27 prosenttia (48). Ikänsä ilmoitti 178 henkilöä. Vastaajista oli 13–17-vuotiaita 13 prosenttia (24), 18–25-vuotiaita 52 prosenttia (93), 26–30-vuotiaita 21 prosenttia (37) ja yli 30-vuotiaita 13 prosenttia (24).

Kotipaikkakuntansa kertoi 175 vastaajaa. Eniten vastauksia tuli Helsingistä (34), Vantaalta (23), Tampereelta (13) ja Oulusta (9). Kaikkiaan vastauksia saatiin seuraavilta paikkakunnilta: Alajärvi, Espoo, Eurajoki, Hämeenlinna, Iisalmi, Joensuu, Jyväskylä, Jämsä, Järvenpää, Kajaani, Kangasala, Kankaanpää, Kannus, Karkkila, Kauhajoki, Kemi, Kerava, Kokkola, Kuopio, Kurikka, Lahti, Lempäälä, Lieksa, Loimaa, Mikkeli, Muhos, Mäntsälä, Mäntyharju, Nivala, Nurmijärvi, Peräseinäjoki, Pietarsaari, Pori, Pudasjärvi, Savonlinna, Seinäjoki, Siilinjärvi, Tornio, Turku, Vaasa, Varkaus, Viitasaari, Virrat, Ylivieska, Ähtäri ja Äänekoski. Lisäksi Ruotsista vastauksia tuli Tukholmasta ja Västeråsista.

Yleisesti aineistosta voidaan todeta, että se painottuu jonkin verran naisvastaajiin ja nuorempiin ikäryhmiin. Alueellisesti aineisto kattaa hyvin koko Suomen. Yksittäisissä tutkimuskysymyksissä vastausmäärät ovat edellä todettuja lukuja pienempiä. Tämä johtuu siitä, että henkilötietojen ilmoittamisen jälkeen vastaaminen on jäänyt kesken tai on vastattu vain osaan kysymyksistä. Henkilötietojen ilmoittamisen lisäksi ainakin yhteen tutkimuskysymykseen on vastannut 110 henkilöä.

4. Yksittäisten tutkimuskysymysten purku

4.1 Jos olet ollut tekemisissä poliisin kanssa, minkälaisia tilanteita nämä ovat olleet?

Kysymykseen "Jos olet ollut tekemisissä poliisin kanssa, minkälaisia tilanteita nämä ovat olleet?" vastasi 101 henkilöä. Yleisimpänä kokemuksena ovat olleet pysäytykset liikenteessä (35 kpl). Kysymys on usein ollut tavanomaisesta liikenneratsiasta, jossa on kysytty ajokorttia, rekisteriotetta tai puhallutettu. Näitä kohtaustilanteita on vastauksissa kuvattu esimerkiksi toteamalla: "Ärsyttäviä, mutta silti luottamuksellisia ja ovat osanneet toimia oikeassa tilanteessa oikein" tai "Poliisit oli aina pääsääntöisesti asiallisia kun käyttäyty itsekin asiallisesti. Joskus tuli kyllä vastaan poliiseja jotka oli tympeitä ja heistä paisto rasistisuus."

Vastaajilla on sekä kokemuksia, joissa heitä on syytetty aiheesta, että tilanteista, joissa poliisin toimenpide on ollut aiheeton. Ensin mainituista tuodaan esiin muun muassa ylinopeus, ajokorttita ajo ja se, ettei ole käytetty turvavyötä. Toisaalta kuvataan tilanteita, joissa pysäytykseen ei ole koettu olevan mitään syytä vaan se on tapahtunut, koska poliisi on nähnyt ratsissa romanin.

- Ajaa vastaan ja kun näkee romanin auton ratis, nii on varma juttu, että kääntyy ympäri ja lähtee perään ja pysäyttää. Se ilme poliisien naamalla kun he huomaakin, että kaikki on kunnossa eikä tiedoista löydy mitään mistä vois mainita.
- Annoin valtaväestöön kuuluvalle ystävälle kyydin kotia. Poliisi ajoi autoni eteen poikittain ja pyysi paperit. Annoin paperit heille ja he olivat todella inhottavia minulle ja kohtelivat minua niin kuin olisin tehnyt jonkun rikoksen. Loppujen lopuksi he pyysivät valtaväestöön kuuluvan ystäväni ulos autosta ja kysyivät tältä, onko hän vapaasta tahdosta kyydissäni. Ystäväni sanoi olevansa omasta tahdosta kanssani. Poliisi ei halunnut uskoa tätä millään ja tivasi vaan ystävältä, että eihän hän nytten vaan valehtele. Loppujen lopuksi he kuitenkin luovuttivat. Eivät pahoitelleet taikka toivottaneet edes hyvää illan jatkoa.

Vastaajista varsin moni on kokenut tulleen syytetyksi syyttömänä (21 kpl) tai syytetyksi aiheesta, mutta tällöin epäasiallisesti kohdelluksi (14 kpl). Usea vastaaja kertoo olleensa kiinniotettuna tai putkassa epäiltynä asioista, joissa he eivät ole olleet mitenkään osallisia. Vastaajat kuvaavat näitä tilanteita: "Väärin perustein haettu kotoa kuulusteluun vain sen takia kun satuin sopimaan ns. profiiliin" tai "Olen ollut 2 kertaa putkassa vain epäiltynä sellaisista aiheista, missä en ole ollut missään kohtaa mukana".

Yksi ongelmatilanteiden tapahtumapaikka on kaupat ja kauppakeskukset.

- Kaupassa näpistysepäilyyn takia poliisi on tutkinut. Kukaan ei pyytänyt tai pahoitellut, että minut oltiin turhaan nolattu muiden asiakkaiden aikana syyttämällä varastamisesta, turhasta tutkimisestani ja ajan haaskaamisestani.
- Olen ollut tilanteessa jossa, poliisit soitettiin paikalle kun minua syytettiin 10.50e maksavasta meikkikynän näpistyksestä. Minut vietiin koppiin ja tarkastettiin ja meikkikynää ei löytynyt, koska en ollut sitä vienyt mutta vartijat eikä poliisit sitä silti uskoneet, vaan veivät asemalle ja kirjoitettiin sakot. Vein asian käräjille ja kuka voitti? No minä kun videovalvonnassa näkyi kun selvästi laitoin 10.50e maksavan testerikynän takaisin paikkaan johon se kuului.

Myös aiheettomat pysäytykset kadulla koetaan hankaliksi ja syrjiviksi.

- Poliisit ovat pysäyttäneet kadulla ilman mitään syytä ja katsoneet onko hakuja, mikä on todella noloa ja loukkaavaa, ja kun olen kysynyt, että mistä tämä johtuu, nii yleisimmät vastaukset ovat olleet, no ainaha teillä mustalaisilla on jotakin ongelmia.

Vaikka huonon ja epäasiallisen kohtelun kokemukset nousevat vastauksissa esiin, omakohtaiset kokemukset saattavat myös vaihdella. Eräs vastaajista luonnehti kokemiaan tilanteita näin: "Hyviä ja huonoja. Pääosin hyviä, mutta muutaman kerran olen saanut

kokea niin rumaa käytöstä poliisilta, aivan suotta, ja se on jättänyt 'pelon' itselle niihin kohtaamisiin, kun joutuu poliisin kanssa asioimaan.”

Eräillä vastaajista kokemus poliisista perustui omaan yhteydenottoon esimerkiksi hätätilanteessa tai rikosilmoitusta tehtäessä: ”Olen itse joutunut muutaman kerran soittamaan poliisit tilanteessa, jossa on täytynyt pelätä väkivaltaa”.

Kokemukset poliisista saattoivat olla myös harvinaisia: ”Ainut tilanne, jossa olen puhunut poliisille taitaa olla ala-asteella, kun leikimme kaverin kanssa autotien lähellä ja poliisi pysähtyi sanomaan, että ei ole oikea paikka leikkiä”. Poliisin kanssa ei ole ollut tekemisissä 10 vastaajaa. Eräs heistä toteaa: ”En ole erityisemmin ollut tekemisissä. Rakentavia keskusteluja olen kylläkin heidän kanssaan käynyt.”

4.2 Onko sinua kohdeltu mielestäsi oikeudenmukaisesti?

Myös oikeudenmukaista kohtelua koskevassa kysymyksessä valtaosan vastaajista kokemukset olivat kielteisiä. Kysymys on tällöin voinut olla yksittäisestä tilanteesta, jossa vastaaja on joutunut poliisin toimenpiteen kohteeksi.

- Viimeksi kun poliisi antoi sakon ylinopeudesta, niin hän kysyi minulta ammattia, ja vastasi itse kysymykseen, et eihän teillä ole ammatteja. Vaikka ammatiltani olen kokki ja tarjoilija.
- Minut on laitettu turhaan putkaan vaikka en mitään tehnyt enkä ollut missään mukana, vaan jotkut muut romanit teki jotain ja seuraavat romanit mitkä ne näki, heitti vaan putkaan ja kohteli mua ja mun kavereita kun rikollisia, eikä ne kuunnellut mitään mitä yritettiin kertoa niille, että ei tiedetä ees mistään mitään.

Toisaalta kokemus epäoikeudenmukaisesta kohtelusta voi olla luonteeltaan yleisempää. Eräs vastaaja kirjoitti: ”Yleensä jos kaupungilla poliiseja näkyy nii ne kattoo aliarvioiden samoin vartijat. Vartija perässä joka kaupassa kuin koirat.”

Tieto menettelystä, joka koetaan epäoikeudenmukaisena, on voinut tulla myös muiden henkilöiden kautta. Myös poliisin käyttämät termit saatetaan kokea loukkaavana ja eriyttävänä.

- Kun valtaväestöön kuuluva tuttavani oli tehnyt rikosilmoitusta ryöstöstä, on poliisi kysynyt "oliko tekijä manne". Muiltakin pääväestöön kuuluvilta ystävältäni olen kuullut, että poliisi käyttää usein termiä "manne". Olen myös itse kerran kuullut tämän sanan poliisin suusta ja minulle perusteltiin, että poliisit ei muuten erottaisi erivärisiä ihmisiä toisistaan, elleivät he käytä erilaisia termejä erilaisten väestöjen tunnistamiseen.

Toisaalta tilanne on saattanut olla myös sellainen, että vastaaja ei ole ollut varma, johtuivatko ongelmat siitä, että hän oli romani vai siitä, että poliisi ei ole hallinnut tehtäviään.

- Muutamasti kohdannut epäoikeudenmukaisuutta. En tosin tiedä johtuiko siitä, että olen romani vai siitä, että poliisit ei osannut tehdä työtään. Kaupassa kerran kauppias syytti, että olen laittanut alennustarran nakkipakettiin, soitin takahuoneesta itse paikalle poliisit. He tarkasti kamerat ja sanoivat, että missään kameroissa ei näy ko. tapahtumaa, mutta olisivat silti kirjottanut sakon mulle?!? Sanoin että en hyväksy sakon kirjoittamista ja asia jäi sikseen.

Yhtenä esimerkkinä poliisin epäoikeudenmukaisuudesta mainitaan se, että rikos- tai hätäkeskusilmoitusta ei ole otettu vastaan, koska ilmoittaja on romani. Kokemuksia epäoikeudenmukaisuudesta tuottaa myös tarpeeton henkilöpapereiden tarkistus ja henkilöhaut. Lisäksi vastaajat kiinnittävät huomiota siihen, että poliisi ei pyydä anteeksi, vaikka toimenpiteet ovat kohdistuneet väärään henkilöön.

- Minua on kohdeltu kuin mitäkin hyypiötä. Silloinkin kun poliisit saivat tietää etten ole puukottanut ja pahoinpidellyt, ei anteeksi pyyntöä tullut. Kaupassa kun selvisi, etten ollut varastanut, ei silloinkaan mitään anteeksi pyyntöä. Kun ratsiassa autossa eikä minussa ollut mitään outoa, niin poliisi kun antoi paperini sekä ajokorttini takaisin, niin ei hän tullut edes kohdalleni. Antoi ne vaan sivusta ja ei sanonut sanaakaan.

4.3 Koetko luottavasi poliisiin? Jos et, niin miksi?

Kysymykseen, jossa kysyttiin luottamuksesta poliisiin, vastasi 99 henkilöä. Heistä 41 prosenttia kertoi luottavansa ja 59 prosenttia ei kertonut luottavansa poliisiin. Yleisinä syinä luottamuksen puutteeseen mainittiin muun muassa poliisin työkeys, rasismi, vallan väärinkäyttö, aggressiivisuus, mielivaltaisuus sekä hyökkäävä, syyttävä ja päällekkävyä asenne. Eräs vastaaja kertoi: "Täällä päin poliisit vihaa romaneja. Liian useasti yleistetään niihin ns. 'mätiin omenoihin', silloin ei pysty puhumaan koska pidetään heti syyllisenä."

Vastauksissa tuodaan esiin erilaisia omakohtaisia kokemuksia: "En ole saanut poliisilta apua kun olen sitä tarvinnut. Päinvastoin halveksuntaa ja huonoa käytöstä" tai "Niin paljon kokenut epäoikeudenmukaisuutta ja sitä, että poliisi ei luota meihin. Et tule yksilönä kuulluksi."

Arvostelua saa osakseen myös poliisin voimankäyttö.

- Koska olen ollut usein sellaisessa tilanteessa jossa poliisi on käyttänyt voimaa ilman mitään syytä esimerkiksi kun poliisi on halunnut tutkia taskuni ilman syytä, niin on tultu ja riuhtaistu vaan haluttuun suuntaan ja

menty taskuille. Minua on myös uhkailtu monesti, ja pahoinpidelty poliisin toimesta jo 13-vuotiaana.

Yhtenä teemana, joka liittyy luottamuksen puutteeseen, nousee esiin epävarmuus poliisin käyttäytymisen suhteen. Tämä voi johtua siitä, että poliisien käytöksen koetaan olevan epä johdonmukaista eli erilaista poliisista tai paikkakunnasta riippuen.

- Tiedän, että ihan niin kuin jokaisessa ryhmässä on hyvät ja huonot tyypit, niin on myös poliisissa. En halua itse sortua yleistämiseen ja pyrin aina ottamaan poliisinkin yksilönä. Kuitenkin jo varhaisessa vaiheessa elämäni kohtaama suora eriarvoistaminen ei anna minulle mahdollisuutta pitää poliisia automaattisesti luotettavana.

Edelleen yleinen kokemus on pelko siitä, että ristiriitatilanteessa poliisi uskoo enemmän pääväestön sanaa:

- ”Koska aina on pelko, että vaikka itse olisi esim. kolaritilanteessa oikeassa, ja jos vastapuoli on kantasuomalainen, niin musta tulee se valehtelija”
- ”Koska joskus tuntuu, että vaikka romanina puhuisin totta, niin aina silti se valtaväestö on oikeassa”
- ”Mielestäni luottamus pitää olla molemminpuolista. Poliisin työnkuvaan kuuluu ennakointi mutta poliisi voisi miettiä missä kohtaa ennakoi! Esim. ei voi tehdä johtopäätöksiä sen mukaan, että joku romani on tehnyt näin tai on tällainen tai tuollainen ja sitten olettaa sitä ja tätä!”

4.4 Koetko voitavasi tehdä rikosilmoituksen, jos joudut rikoksen uhriksi. Jos et, niin miksi?

Rikosilmoituksen tekemistä koskevaan kysymykseen vastasi 98 henkilöä. Heistä suurin osa eli 72 prosenttia (71) koki voitavansa tehdä rikosilmoituksen ja 28 prosenttia (27) ei katsonut voitavansa tehdä rikosilmoitusta. Yleisellä tasolla todettiin, että romanien asema on heikko myös rikosilmoituksia tehtäessä: ”Tuntuu siltä kun kyseessä on romani, että vaikka olisit ’oikealla puolella’, olet silti väärässä, eli teet hyvin tai huonosti, olet silti huono ja samanlainen kuin kaikki muutkin.”

Monet vastaajat kertoivat tehneensä rikosilmoituksia, mutta ongelmana oli, että ne eivät johtaneet mihinkään: ”No ei sitä oteta tosissaan jos tekee, oon 2 kertaa yrittänyt tehdä ja aina passittaneet pois, että lähe kotiin täältä, ei poliisit jaksa teidän kanssa” tai ”Mutta tuskin asia mihinkään etenee (niin kuin ei ole tähän päivään asti edennytkään).” Pelkona myös oli, että rikosilmoituksen tekijä syyllistetään itse: ”Minut on valmiiksi leimattu rikolliseksi vaikka minulla ei ole edes rikosrekisteriä.”

Myös seuraava vastaaja koki tulevansa väärin leimatuksi.

- Kävi semmonen tilanne kauppakeskuksessa vartijat olivat ottaneet kiinni kaksi romaninaista, jotka olivat varastaneen kaupasta ja sekoittivat minut siihen samaan juttuun.... pyysivät minua takahuoneeseen ja sanoin, että en tule, mistä minua syytätte...vai olenko kiinniotettu...eivät vastanneet ja olin lähdössä kävelemään pois ja kaksi vartijaa tarttuivat käsistä kiinni ja lähtivät viemään minua koppiin...säikähdin ja rimpuilin vastaan, niin toinen vartija laittoi käsivartensa kaulani ympäri ja kuristi minua.... Kesti muutaman sekunnin, toinen romaninaisista huusi meinaatteko kuristaa hänet ja vartija löysäs otteensa.... ja raahasivat minut koppiin ja edelleenkään minulle ei kerrottu mistä jouduin takahuoneeseen ja olenko kiinniotettu....siinä vaiheessa ko sanoin, että asia ei jää tähän, että teen rikosilmoituksen... niin kauppakeskus laittoi kolmannen vartijan koppiin kanssamme ja minua pahoinpidelleet vartijat lähtivät kopista...sanoin vartijalle joka oli kanssamme kopissa, että tämä ei jää tähän... että nostan syytteen teistä niin kolmas vartija sanoi minulle, että enhän minä ole toiminut väärin.....sanoin vartijalle, että nyt ei onnistu, että nyt nostan syytteen....kesti tosi pitkää ennen kuin poliisit saapu paikalle...ja yritin kertoa poliisille tilannetta mitä on tapahtunut, että menkää katsomaan videonauhatalenteet ettei niitä poisteta, niin poliisi sanoi kyllä me tiedetään miten tämä on mennyt, kutsui minua sukunimellä, ja kysy haluatko putkaan yöksi....mutta missään vaiheessa poliisit tai vartijat eivät tutkineet minua.. tein asiasta rikosilmoituksen...ja siinä ei ollut mitään väärinkäsitystä muka sattunut...niin ei oikeen pysty luottamaan poliiseihin enään.

Monen vastaajan kokemus on, että erityisesti syrjintään ja rasismiin liittyviä rikoksia ei oteta vakavasti:

- Olen joskus ottanut poliisiin yhteyttä, koska en päässyt kauppaan sisään. Poliisi sanoi, että kauppialla on oikeus valita asiakkaansa ja sitten poliisi käski minun mennä muualle asioimaan. Tiedän, että poliisi toimi tässä kohtaa väärin, sillä asiakaskunnan valinta ei saa johtua etnisestä taustasta. Kuitenkin poliisin asenne näytti minulle sen, että heillä ei ollut edes halua puuttua tapahtuneeseen.

Syyksi siihen, miksi ei tee rikosilmoitusta, eräs vastaaja totesi lyhyesti: "Koska en koe saavani apua". Toisaalta rikosilmoituksen tekeminen suhteutettiin rikoksen vakavuuteen. Poliisin suhtautumisessa nähtiin eroa vakaviin ja vähäisempiin rikoksiin nähden: "Voihan rikosilmoituksen tehdä, riippuu aiheesta mutta niin sanotusti pikkujutuissa poliisi ei ota romania vakavasti."

4.5 Koetko voitavasi tehdä rikosilmoituksen, jos joudut syrjinnän kohteeksi? Jos et, niin miksi?

Jo edellisessä kohdassa nousi esiin, että monien vastaajien mielestä syrjintään ja rasismiin liittyvät rikosilmoitukset eivät johda poliisin toimenpiteisiin. Tämä näkyi myös vastausjakautumassa. Vastaajista, joita oli 97, vähemmistö eli 45 prosenttia (44) katsoi voivansa tehdä rikosilmoituksen, jos joutui syrjinnän kohteeksi. Enemmistö eli 55 prosenttia (53) ei tekisi ilmoitusta.

Yhtenä syynä siihen, ettei rikosilmoitusta tehdä, esitettiin poliisissa esiintyvät asenteet: "Monet poliisit syrjii itsekin romaneita, uskon, että silloin asialle ei ole mitään tehtävissä vaikka rikosilmoituksen tekisinkin." Syynä siihen, että rikosilmoitusta ei tehdä, saattoi olla myös aikaisempi kielteinen kokemus: "Viimeksi kun oli syrjintätapaus ja sanoin soittaessani olevani romani, puhelimesta sanottiin, et tule asemalle tekemään ilmoitus, mutta tuskin sitä nopeasti käsitellään."

Kokemus siitä, että rikosilmoituksen tekijää ei oteta vakavasti, ja poliisi antaa asian vain olla, oli sekin yleinen.

- Harvemmin ne ilmoitukset menevät läpi. Kerran olin serkun kanssa ulkoiluttamassa koiraa, kunnes humaltunut mies yritti ajaa koirani päältä. Minä ja serkkuni pyydettiin miestä pysähtymään ja hän pysähtyi ja kysyimme häneltä hieman vihasempina, että miksi yritit ajaa minun koiran päältä. Mies vastasi, että se oli vain leikkiä, ettei olisi oikeesti ajanut koiran päältä, sitte tilanne yltyi niin, että hän kävi haukkumaa minua ja serkkua manneksi ja halusi vetää meitä turpaan. Menimme serkkuni kanssa pois siitä ja päätimme soittaa poliisille ja kerroimme, että hän oli haukkunut meitä manneksi ja oli yrittänyt ajaa koiramme päältä, he sanoivat lähettävänsä partion ja pyysivät odottamaan. Me odotimme tunnin ja menimme kotiin, koska alkoi tulla todella myöhä ja asiasta ei kuulunut mitään sen jälkeen.

Yhtenä syynä siihen, miksi syrjinnästä ei haluta tehdä rikosilmoitusta, on se, että jo tapahtunutta kielteistä kokemusta ei haluta toistaa ja vahvistaa sitä nostamalla se uudestaan esiin.

- Syrjivät saavat puheillansa minut lannistettua ja "uskomaan", että minun kuuluu myös maksaa heimoveljien ja siskojen teoista. Ravintolat ja kaupat saavat loukattua omalla käytöksellään sen verran kovasti, että en halua lähteä heidän kanssa käsittelemään asiaa uusiksi ja väöntämään kättä siintä, että minäkin olen ihminen vaikka olen romani!
- Olen kerran tehnyt mutta ei ne mitään sille voinut tehdä. Se kyllä ärsyttää.

4.6 Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen, jos joudut vihapuheen kohteeksi? Jos et, niin miksi?

Myös vihapuhetta koskevassa kysymyksessä vähemmistö vastaajista oli niitä, jotka katsoivat voivansa tehdä asiasta rikosilmoituksen. Yhteensä 92 vastaajasta

rikosilmoituksen ilmoitti tekevänsä 47 prosenttia (43) ja sitä ei olisi tehnyt 53 prosenttia (49).

Eräs vastaaja totesi, että ongelmana oli ilmiön yleisyys: ”Jos kaikista tekisi niin nitähän tulisi joka päivä ja kokoajan tehtyä. Voisi päivätyö vaihtua hyvin nopeasti. Vakavimmissa asioissa kyllä olen sitä mieltä, että oikeutta kannattaa hakea.”

Monet vastaukset kertoivat siitä, että rikosilmoituksen ei uskottu johtavan mihinkään: ”En jaksa. Häviän sen kuitenkin” tai ”Koska mustalainen ei voita ikinä” tai ”No ei ne mitään tekis” tai ”Koska poliisit itsekin puhuvat halventavasti romaneista, niin miksi he sellaista tutkivat” tai ”Eipä oo todisteita, sana vastaan sana” tai ”Olen tehnyt ja ei hyödyttänyt mitään”. Poliisin asenteista todettiin, että heitä vihapuheiden selvittäminen ei kiinnosta.

4.7 Miten poliisin toimintaa voisi mielestäsi kehittää?

Poliisin toiminnan kehittämiseen otti kantaa 64 vastaajaa. Monessa vastauksessa korostettiin sitä, että monikulttuurisessa Suomessa poliisilla tulisi olla ymmärrystä eri väestöryhmien asemasta, eikä tarkastella asioita vain pääväestön näkökulmasta.

- Poliisin toimintaa voisi esimerkiksi kehittää heidän ammattikuntansa sisällä, järjestäen enemmän koulutusta yleensä ottaen monikulttuurisuutta kohtaan. Erialaisten projektien kautta luoda siltaa ja ymmärrystä eri vähemmistöryhmiä kohtaan.
- Rikkomalla ennakkoluuloja, ja muistamaan kunnioittamaan myös ihmisarvoa etnisestä taustasta huolimatta. Vaikka varmasti moni poliisi kohtaakin romaneita negatiivisissa asioissa, kohtaa hän myös valtaväestöäkin, uskon jopa enemmän.

Hyvänä esimerkkinä pidettiin romanityöntekijöiden työskentelyä vankiloissa, mitä pidettiin tärkeänä sillanrakentajana romanien ja virkamiesten välillä.

- Tutustumista romanikulttuuriin ja romaniyhteisöihin. Kaikki HYÖDYLLISET työkalut käyttöön. Alustavasti kannattaisi kokeilla romanityöntekijöiden konsultoimista. Vankilatyöntekijät, jotka yleensä tulee seurakunnan tai kirkon kautta toimivat sillanrakentajina ja rakentavat molemminpuolista luottamusta romanin (rikollisen siis) ja virkamiesten välillä. Mielestäni tämä toimisi poliisillakin sillä erolla, että itse luottomies voisi olla poliisi.

Eräessä tapauksessa oman paikkakunnan poliisin toimintaa pidettiin asiallisena ja hyvänä esikuvana myös muille.

- Poliisit muualla päin Suomea ja varsinkin pääkaupunkiseudulla on ihan sairaan ennakkoluuloisia. Yksi jos tekee jotain, niin kyllä se ikävä kyllä näin on, että siitä kärsii kaikki. Voisivat ruveta ottamaan asiakkaan yksilönä

ilman ennakkokäsitettä siitä, että olen mustalainen. Rasistisia väärällä alalla toimivia röyhkimyksiä. Korostan vielä, että Varkaudessa on tosi inhimilliset poliisit, jotka todellakin kohtaa meidät kaikki yksilöinä. Ottakaa meiltä mallia!!

4.8 Olisitko halukas tapaamaan ja keskustelemaan poliisin kanssa rakentavasti jos siihen olisi mahdollisuus?

Viimeiseen kysymykseen siitä, olisivatko vastaajat halukkaita keskustelemaan rakentavasti poliisin kanssa, jos siihen olisi mahdollisuus, vastasi 90 henkilöä. Heistä 72 prosenttia (65) vastasi myönteisesti ja 28 prosenttia (25) kielteisesti. Kysymykseen ei liittynyt erillistä kommenttiruutua, joten sanallisia vastauksia ei sen osalta ole käytettävissä.

5. Johtopäätökset

Ajoneuvojen pysäytykset ja tarkastukset nousevat keskeiseksi teemaksi aineiston useammastakin kysymyksestä. Monet vastaajista kuvaavat pysäytyksiä loukkaavina ja nöyryyttävinä kokemuksina. Tilanteet ovat olleet ratsioita tai pysäytyksissä on kysely ”hakuja” (mm. etsintäkuulutuksia, maksamattomia sakkoja). Useissa tilanteissa näyttää olleen kokijan mielestä selvää, että kyseessä on poliisin harjoittama etninen profilointi. Joissakin tapauksissa voidaan poliisin taholta katsoa kyseessä olleen selkeästi syrjivä ja rasistinen motiivi sekä käytös.

Toisaalta ajoneuvojen tarkastukset nousevat aineistosta myös hyvin normaalina ja tavalliseksi koettuna asiana. Tämä herättää kysymyksen siitä, kuinka paljon yleisempää autoilevan romanin pysäyttäminen on esimerkiksi pääväestöön kuuluviin henkilöihin verrattuna. Monet kyselyyn vastanneet romanit vaikuttavat myös pitävän pysäytyksiä niin normaaleina, että eivät ajattele kyseessä olevan etninen profilointi tai syrjintä.

”Autolla ajaminen romanina” nousee keskeiseksi teemaksi myös etnistä profilointia Suomessa tutkineen Pysäytetyt – hankkeen raportissa (2018). Pysäytetyt -hankkeen raportissa (s. 37, 2018) todetaan, että romanit korostivat, että poliisi pysäytti heidät toistuvasti ajoliikenteessä ja mihin vuorokauden aikaan tahansa. Raportin mukaan pysäytysten todennäköisyys kasvoi, mikäli autossa oli kuljettajan lisäksi myös muita romaneita. Joskus auto tutkittiin ilman pätevää syytä. Romanit myös raportoivat parkkipaikoilla, kauppakeskusten pysäköintihalleissa ja huoltoasemilla tapahtuneista pysäytyksistä (s. 39, 2018).

Myös muista kohtaamisista poliisin kanssa kyselyyn vastanneilta romaninuorilta nousee esiin se, että he ovat varsin tottuneita eriarvoiseen kohteluun, minkä takia omia oikeuksia ei uskalleta tai jakseta vaatia, eikä kaikissa tapauksissa edes tunnusteta. Romaniväestön keskuudessa näyttää vallitsevan kollektiivinen epäluottamus poliisiin myös puheiden tasolla. Moni kertoo omien kokemusten lisäksi myös tutuilleen käyneistä

epäoikeudenmukaisiksi koetuista tilanteista, ja näin romanien keskuudessa epäluottamus ja suoranainen pelko poliisia kohtaan säilyy.

Aineistosta nousee esiin myös hyvin vahvana romaninuorten ajatus siitä, ettei viharikoksista, syrjinnästä tai välttämättä muistakaan rikoksista kannata tehdä rikosilmoitusta poliisille. Osa vastaajista kertoo joskus tehneensä ilmoituksen, ”muttei se johtanut mihinkään, joten ei jaksakaan enää tehdä”. Toiset kertovat, että syrjintää tapahtuu niin usein, että rikosilmoituksia saisi olla tekemässä jatkuvasti. Joillakin taustalla vaikuttaa pelko siitä, ettei tulisi kuulluksi tai otetuksi vakavasti tai saavansa oikeudenmukaista kohtelua.

Osa nuorista kertoo kokeneensa poliisin kohtelun niin rasistisena, ettei voisi kuvitella menevänsä ilmoittamaan syrjintärikoksista poliisille. Jotkut nuoret kertovat jopa siitä, että on käynyt tekemässä rikosilmoituksen tai joutunut sivullisena soittamaan poliisin paikalle rikoksen tapahduttua, ja onkin sen jälkeen joutunut itse syyttömänä syytetyksi. Aineiston perusteella voidaan katsoa romaninuorten luottamuksen poliisiin olevan hyvin heikkoa. Tästä voidaan päätellä myös, että romaneihin kohdistuvat rikokset eivät näy ainakaan niiden todellisessa laajuudessa poliisin tilastoissa.

Kaikista kokemuksista huolimatta kyselyistä nousi esille, että nuoret haluaisivat keskustella poliisin kanssa sekä vähentääkseen poliisin ennakoasenteita nuoria romaneita kohtaan, että saadakseen asianmukaisia palveluita poliisilta silloin kun he niitä tarvitsevat.

6. Pohdinta

Poliisien kouluttaminen vain ammattikorkeakoulutuksen aikana ei ole riittävää, vaan jatkokoulutuksia myös työuran aikana tarvitaan. Kentällä työskenteleville poliiseille syntyy yleistäviä asenteita siksi, että he ovat pääsääntöisesti tekemisissä syrjäytyneiden ja rikollisten romanien kanssa. Tämä vääristää poliisin kuvaa romaneista, ja siksi toisenlaisten kohtaamistilanteiden järjestäminen ja kouluttaminen ennakkoluulojen tunnistamisesta ja kyseenalaistamisesta olisi välttämätöntä. Suomi on monikulttuurinen maa ja silti moni romani kokee maahanmuuttajien tavoin julkisten paikkojen olevan turvattomia tavallisille ihmisille. Osasyynä tähän lienee se, ettei poliisin voi luottaa kohtaavan heitä yksilöinä vaan usein stereotyyppisesti vain rikoksia tekevien vähemmistöjen edustajina.

Oikein tilastoidut viharikokset ja huomion kiinnittäminen etnisen rekisteröinnin epäoikeudenmukaisuuteen, ja useimmiten sen tarpeettomuuteen, voisivat olla askeleita eteenpäin. Poliisissa työskentelevää ammattikuntaa tulisi pyrkiä myös saamaan moninaisemmaksi. Monikulttuurisuuskoulutus sekä tiedon ja ymmärryksen lisääminen romanikulttuurista ja Suomen romanien historiasta ovat korvaamattomia työkaluja yhdenvertaiseen kohtaamiseen.

Ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuuden periaatteiden noudattaminen tulisivat olla poliisien ammatissa kaikkialla samanlaisia ammatillisia arvoja, riippumatta henkilöstä, paikkakunnasta ja asiakkaan taustasta. Oikeusvaltion periaatteiden mukaan kohtelun tulisi

olla taustasta riippumatta samanlaista myös silloin kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, sillä ihmisarvo on jakamaton. Yhdenvertainen ja ihmisarvoinen kohtelu kuuluvat kaikille riippumatta etnisestä taustasta tai muista tekijöistä.

Poliisilla on tärkeä tehtävä yhteiskuntarauhan säilyttämisessä ja asiakaspalvelussa. Poliisien kouluttaminen monikulttuurisuuden peruseriaatteista ja erilaisuuden kohtaamisesta sekä työn kehittäminen yhteistyössä romanijärjestöjen kanssa voisi olla yksi ratkaisu.

Lähteet:

SSKH Notat 2/2018

Pysäytetyt –Etninen profilointi Suomessa

Suvi Keskinen, Aminkeng Atabong Alemanji, Markus Himanen, Antti Kivijärvi, Uyi Osazee, Nirosha Pöyhölä ja Venla Rousku

Svenska socialK och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, 2018 Helsingfors

<https://www.helsinki.fi/sv/svenskaKsocialKochK>

kommunalhogskolan/samarbete/publikationsserier/not

Liite 1, sivut 16-19 : Kyselylomake

Nuori romani, luotatko poliisiin?

Taustatiedot

Kysely on suunnattu kaikille n. 15-35-vuotiaille romaninuorille. Kyselyyn vastataan nimettömänä, ja kaikki vastaukset käsitellään

luottamuksellisesti. Kyselyn tuloksia hyödynnetään Au mensa III - nuorisoprojektin toiminnan kehittämiseen osana Kuukauden teema - projektia.

Halutessasi voit laittaa palautetta tai kysyä lisätietoja kaisla.aumensa@gmail.com 045-6426015. **Kotipaikkakunta**

Sukupuoli

Ikä

Kokemuksesi poliisista

1. Jos olet ollut tekemisissä poliisin kanssa, minkälaisia tilanteita nämä ovat olleet?

2. Onko sinua kohdeltu mielestäsi oikeudenmukaisesti?

Luottamus poliisiin

3. A) Koetko luottavasi poliisiin?

Kyllä

En

3. B) Jos et, niin miksi?

4. A) Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen jos joudut rikoksen uhriksi?

Kyllä

En

4. B) Jos et, niin miksi?

4.

5. A) Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen jos joudut syrjinnän kohteeksi?

Kyllä

En

5. B) Jos et, niin miksi?

6. A) Koetko voivasi tehdä rikosilmoituksen jos joudut vihapuheen kohteeksi?

Kyllä

En

6. B) Jos et, niin miksi?

Mitä asialle voisi tehdä?

6. Miten poliisin toimintaa voisi mielestäni kehittää?

7. Olisitko halukas tapaamaan ja keskustelemaan poliisin kanssa rakentavasti jos siihen olisi mahdollisuus?

Kyllä

En

Kysely on suoritettu loppuun. Kiitos osallistumisestasi.

Voit nyt sulkea ikkunan.